

Orfoqrafiya təlimində istifadə edilən iş növləri

Fəridə Səfəraliyeva

Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti.

Azərbaycan. E-mail: f.safaraliyeva@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-1161-5759>

XÜLASƏ

Şifahi nitq yazılı nitqin formalaşması və inkişafı üçün zəmin yaradır. Əminliklə demək olar ki, şifahi nitq ünsiyyət formasının ilki, başlanğıcıdır. Yazı prosesində sözün tələffüzü və eşidilməsi əsasdır. Buna görə də fonematik təhlil prosesində nitq səslərini və sözləri düzgün tələffüz etmək, eşitmək və nitq səslərini fərqləndirmək savadlı yazı üçün zəruri olan məsələlərdəndir. Bəzən şifahi nitqdə olan qüsur və çatışmazlıqlar eyni ilə yazıya köçürülür. Ona görə də yazı təliminin ilk dövrlərindən yazılı və şifahi nitq arasındakı qarşılıqlı münasibət müqayisənin köməyi ilə aydınlaşdırılmalıdır. Orfoqrafik cəhətdən düzgün yazmaq üçün, ilk növbədə, sözlər düzgün tələffüz olunmalıdır. Düzgün və savadlı yazı üçün tələffüzdəki səhvlərin aradan qaldırılması zəruri məsələdir. İbtidai siniflərdən başlayaraq düzgün tələffüz və düzgün yazı bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olduğundan, bu sahədə iş tam şəkildə aparılmalıdır.

AÇAR SÖZLƏR

ədəbi tələffüz,
orfoqrafiya, imlalar,
ifadə və inşalar

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

göndərilib: 10.04.2023

qəbul edilib: 22.05.2023

Types of work used in spelling training

Farida Safaraliyeva

Doctor of philosophy in pedagogy, Associate professor. Azerbaijan State Pedagogical University. Azerbaijan. E-mail: f.safaraliyeva@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0003-1161-5759>

ABSTRACT

Oral speech serves as a basis for the formation and development of written speech. I can say with certainty that oral speech is the first form of communication, the beginning. In the process of writing, speaking and hearing the word is the main thing. Therefore, in the process of phonemic analysis, differentiating speech sounds, correct pronunciation and hearing, speech sounds is one of the issues necessary for literate writing. Sometimes the defects and deficiencies in oral speech are transferred to writing. Therefore, from the first periods of writing training, the mutual relationship between written and oral speech should be clarified with the help of comparison. To write orthographically correctly, words must first be pronounced correctly. Correcting pronunciation errors is a necessary issue for correct and literate writing. Since correct pronunciation and correct writing are inter-related, work in this area should be done holistically, starting from primary school.

KEYWORDS

literary pronunciation, orthography, spellings, phrasing and essays

ARTICLE HISTORY

Received: 10.04.2023
Accepted: 22.05.2023

Giriş / Introduction

Azərbaycan dili tədrisinin başlıca vəzifələrindən biri şagirdlərdə dil hadisələrini doğru əks etdirən düzgün məfhumlar yaratmaqdır. Müəllim hər an şagirdlərin nitqinin səlisliyinə, düzgünlüyünə fikir verməli, nöqsanları aradan qaldırmağa çalışmalıdır. I sinifdən başlayaraq savad təlimi dövründə şagirdlərin nitq və təfəkkürünün inkişafı, orfoqrafik vərdişlərin aşılması əsas faktordur.

Kiçikyaşlı məktəblilərin bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında orfoqrafik savadlılıq mühüm rol oynayır. Azərbaycan dilçiliyində “orfoqrafiya qaydaları” termini “orfoqrafik normalar” ifadəsindən nisbətən az istifadə olunur. Bu iki anlayış arasında eyniyyət yox, vəhdət vardır, ikinci birincidən sonra meydana gəlmişdir. Yəni “orfoqrafiya qaydaları” düzgün şəkildə işlənib hazırlandıqdan və təsdiq edildikdən sonra “orfoqrafiya normaları”na çevrilir. Bir faktı da qeyd etmək ki, orfoqrafik normaları ədəbi dilin digər normalarından fərqləndirən bir sıra xüsusiyyətləri vardır:

1) Fonetik, leksik, qrammatik və üslubi normalar ədəbi dilin həm şifahi, həm də yazılı növünü əhatə etdiyi halda, orfoqrafik normalar məhz yazılı növlə bağlı olub, şifahi növə şamil edilmir.

2) Orfoqrafik normaların bir qismi şərti xarakter daşıyır. Belə ki, müxtəlif sözlərin mümkün olan yazılış variantlarından bu və ya digəri şərti olaraq seçilir. Məsələn: xəmir, təqsir, davamiyyət, gerçək, qəhrəman, bünövrə, çəhrayı sözlərinin yazılışını xamır, taqsır, dəvamiyyət, gərçək, qəhraman, binövrə, çöhrayı şəkildə də qəbul etmək olardı. Bu variantlardan birinin digərinə nisbətən üstün olmasını elmi əsaslarla sübut etmək çətindir.

3) Orfoqrafik normalar əlifba və qrafika ilə sıx bağlıdır. Əlifba və qrafikada aparılan dəyişikliklər orfoqrafik normalara da öz təsirini göstərir.

4) Yeni orfoqrafik qaydalar geniş formada müzakirə edilir, məqbul sayılan qaydalar rəsmi şəkildə təsdiq olunur.

5) Orfoqrafik normalar yazıda əsasən variantlılığa, istisnalara yol vermir.

6) Orfoqrafik normalar orfoqrafiya lüğətlərində təsbit olunur.

Orfoqrafiya təlimində sınaqdan çıxmış və praktikada yoxlanılmış bir sıra üsul və vasitələrdən, iş növlərindən istifadə edilir. Onları, ilk növbədə, məqsədlərə görə qruplaşdırmaq, məqamında istifadə imkanlarını müəyyənləşdirmək vacib şərtlərdəndir. Orfoqrafiya təlimi üzrə aparılan bütün işləri iki mərhələyə ayırmaq lazımdır. Birinci mərhələyə orfoqrafik qaydaların nəzəri və praktik yolla öyrədilməsi, ikinci mərhələyə isə öyrədilmiş qaydaların avtomatlaşdırılması üzrə aparılan işlərin qeyd edilməsi aiddir.

Birinci tipdə çətin orfoqramlı sözləri öyrətmək üçün orfoepik və orfoqrafik təhlillərdən paralel şəkildə istifadə etmək və şagirdləri çalışmalar üzərində işlətmək, ikinci tipdə isə orfoqramların tədrisi zamanı daha çox görməyə əsaslanmaq, şagirdlərin diqqətini səhv edə biləcək nöqtəyə cəlb etmək lazımdır. Bütün qaydaların öyrədilməsində orfoqrafik təhlilin mühüm əhəmiyyəti vardır, çünki bu, morfemi analiz və sintez etməyə imkan verir. Orfoqrafik təhlildən həm xüsusi, həm də ümumi xarakterli orfoqramların öyrədilməsi üçün istifadə etmək lazımdır. Birinci halda, orfoqrafik təhlil orfoepik təhlillə paralel şəkildə aparılır, ikinci halda isə orfoepik təhlillə əlaqə nisbətən zəif olur. Orfoqrafik cəhətdən düzgün yazı vərdişlərinə yiyələnməkdə dil dərslərində istifadə edilən müxtəlif yazı işlərinin müstəsna əhəmiyyəti vardır. Bu yazı işləri iki yerə ayrılır:

1. Yalnız orfoqrafik cəhətdən şagirdlərin düzgün yazı vərdişlərini inkişaf etdirən yazılar;
2. Şagirdlərin rabitəli nitq vərdişlərini və orfoqrafik cəhətdən düzgün yazı vərdişlərini inkişaf etdirən yazılar.

Şagirdlərin yalnız orfoqrafik cəhətdən düzgün yazı vərdişlərini inkişaf etdirən yazılar üç yerə ayrılır: *üzündənköçürmə yazılar*, *əzbər yazılar*, *müxtəlif növlü imlalar*. Bu yazı növləri, əsasən, öyrədici məqsəd (yoxlama imlalar istisna olmaqla) daşıyır.

İbtidai siniflərdə olduğu kimi, yuxarı siniflərdə də *üzündənköçürmə yazı* növündən istifadə etmək zəruridir. Yazılış çətinliyi ümumi orfoqrafik qaydalarla müəyyənə bilməyən orfoqramlı sözlər tam şəkildə müəyyənləşdikdən sonra həmin sözlərlə zəngin mətnlərin üzünün dəfələrlə köçürülməsi faydalıdır. Bu zaman həmin sözlər qeyd edilərək üzü köçürülür, sonrakı mərhələdə isə onlar qeyd edilmir, lakin müxtəlif texniki vasitələrin – proyektorların köməyi ilə ekranda mətn nümayiş etdirilərək üzü köçürülür. Belə üzündənköçürmə yazılar şagirdlərin düzgün orfoqrafik yazı vərdişlərini inkişaf etdirir.

Əzbər yazı köçürmə yolu ilə imla arasında ortaq yazı növü hesab edilir. Onun da orfoqrafik yazı vərdişlərinin inkişafında rolu danılmazdır. Əzbər yazıya başlamazdan əvvəl hazırlıq işləri aparılmalı, elə parçalar seçilməlidir ki, burada çətin orfoqramlı və ya öyrədilmiş qayda ilə bağlı sözlər çox istifadə edilsin, həmçinin bu sözlər ümumişlək olsun. Mətn şeir və ya nəsr parçası olmalı, şagirdlərin əvvəlcədən öyrəndikləri əsərlərdən götürülməli, hansı sözlərin orfoqramına xüsusi diqqət yetirməli olduqları, bunları yadda saxlamağın zəruriliyi şagirdlərə tapşırılmalıdır.

Şagirdlərin düzgün orfoqrafik yazı vərdişlərinin inkişaf etdirilməsində müxtəlif imla yazılarından daha çox istifadə edilir. Düzgün orfoqrafik yazı vərdişlərinin inkişafına kömək edən imlaların növləri, əsasən, bunlardır: *xəbərdarlıqlı imla*, *kom-*

mentarili imla, seçmə imla, lüğət üzrə imla, “Özümü yoxlayıram” adlı imla, yoxlama imla. Bu imla növlərinin bir neçəsini təhlilə cəlb edək. Xəbərdarlıqlı, izahlı və kommentarili imlalar bir-birindən az şəkildə fərqlənir.

Xəbərdarlıqlı imla. Bu imla zamanı şagirdlərə çətin orfoqramlı sözlər haqqında əvvəlcədən məlumat verilir. Bunu etməkdə əsas məqsəd, şagirdlərin nəzərdə tutulmuş çətin orfoqramların yazılışında orfoqrafik səhvlərə yol verməməsidir. *İzahlı imlada* isə izah işi əvvəlcədən deyil, yazıldıqdan sonra aparılır. Şagirdlər imlanı yazdıqdan sonra çətin orfoqramlar və ya bütün sözlərin yazılış qaydalarını şərh edirlər.

Seçmə imla. Bu imla növü öyrədici xarakterə malikdir. Yalnız zəruri olduğu halda seçmə imladan yoxlama məqsədilə də istifadə etmək olar. Bu imla növündən iki formada istifadə etmək mümkündür. Birinci halda elə mətnlər seçilməlidir ki, içərisində yerinə yetiriləcək tapşırıqla bağlı lazım olan sözlər çox olsun. Mətn oxunduqca şagirdlər tapşırıq əsasında lazım olan sözləri (xüsusi və ya mürəkkəb isimləri, sadə və ya düzəltmə sifətləri və s.) seçib yazsınlar. İkinci halda isə sözlər iki-üç formada oxunsun, şagirdlər bunların içərisindən düzgün olanı seçib yazsınlar. Qeyd edək ki, seçmə imlaların xarakteri və məzmunu sinifdən-sinfə dəyişir.

Görmə imla. Çətin yazılışı olan sözlərin yazılışının öyrədilməsində görmə imlanın mühüm rolu vardır. Təlimin hər bir mərhələsində, xüsusilə II sinifdə hər hansı orfoqramın öyrədilməsi ilə əlaqədar olaraq şagirdlərə görmə imla yazdırmaq olar. Görmə imla xarakterinə görə üzündənköçürmə imlaya yaxındır.

Lüğət üzrə imla. Bu imla növünün mühüm təlim əhəmiyyəti vardır. Belə imlalar çətin orfoqramlı bir sıra sözlərin düzgün yazılmasına daha çox kömək edir. Lüğət üzrə imlaları mövzular üzrə keçirmək də məqsədəuyğundur. Bu növ imladan həm öyrətmə, həm də yoxlama məqsədilə istifadə oluna bilər. Yoxlama məqsədilə istifadə edildikdə yazdırılacaq sözlərin miqdarı hər bir sinif üzrə müxtəlif olur. İbtidai siniflərdə 2-10 söz (I-IV sinif), yuxarı siniflərdə isə 10-15 sözdən (V sinif) başlayaraq hər bir sinif üzrə 10 söz artırmaqla (70-75 söz; XI sinif) bu imla növünü yerinə yetirmək olar.

Lüğət üzrə ilk imlalar *xəbərdarlıqlı imla* kimi aparılır. Dosent A.Balıyev haqlı olaraq qeyd edir ki, son zamanlar məktəblərimizdə istifadə edilən bu imla növünün mühüm təlim əhəmiyyəti vardır [3, s.526].

Yoxlama imla. Yoxlama imla müəyyən qaydalar məcmusunun öyrədilib başa çatdırılmasından sonra aparılır. Şagirdlərin orfoqrafik yazı vərdişləri səviyyəsinin yoxlanılmasında, onların bu sahədəki bacarıq və vərdişlərinin qiymətləndirilməsi işində yoxlama yazıların müstəsna rolu vardır. Burada məqsəd öyrətmək deyil, bir çox imla və çalışmaların köməyi ilə şagirdlərin öyrəndiklərini yoxlamaqdır.

Şagirdlərin rabitəli nitq vərdişlərini və orfoqrafik cəhətdən düzgün yazı vərdişlərini inkişaf etdirən yazılar üç qrupa bölünür: *yaradıcı imla; sərbəst imla; ifadə, inşa yazılar və esse*.

Rabitəli nitq vərdişlərinin inkişafı üzrə aparılan işlər Azərbaycan dili təlimində əsas yerlərdən birini tutur. İlk olaraq *yaradıcı imladan* söz açaq.

Bu imla növünün müxtəlif sözlərdən söz birləşməsi yaratmaq, söz və ya söz birləşmələrindən cümlələr qurmaq, ayrı-ayrı sözləri cümlələrdə işlətmək, verilmiş sözlərdən müəyyən həcmdə inşa yazıları hazırlamaq kimi müxtəlif növləri vardır. Bu imla növünü şagirdlərə II sinifdən etibarən yazdırmaq mümkündür. Əvvəllər lövhədə qarışıq şəkildə verilmiş, lakin qrammatik əlamətlərini dəyişməyə ehtiyac olmayan sözlərdən cümlə tərtib edilirdi. Qoşasaitli və ya qoşasamitli, deyilişi ilə yazılışı fərqlənən sözlərdən müxtəlif söz birləşmələri, cümlələr qurmaqla şagirdlər həm düzgün yazılış qaydalarına yiyələnir, həm də sadə şəkildə olsa da, yaradıcı düşüncə və təfəkkürü inkişaf etdirirlər.

Sərbəst imla xarakterinə görə ifadəyə yaxın olmaqla, həm orfoqrafiya təliminə, həm də rabitəli nitqin inkişafına xidmət edir. Bu imla növü şagirdlərin nitqini yeni ifadələrlə zənginləşdirir, onlarda cümlə qurmaq vərdişini inkişaf etdirir. Sərbəst imla digər imlalar kimi diktə ilə yazılsa da, bu imlanın məzmununda şagirdlər müəyyən dəyişikliklər edə bilirlər. Digər imlaları yazarkən şagirdlər diktə edilənləri olduğu kimi yazır, sərbəst imlada isə şagird mətndəki fikri öz cümlələri ilə ifadə edir, əsas mətn yazı prosesində müəyyən dəyişikliyə uğrayır. Bu imlanın aparılma üsulunda da müəyyən fərqlər görünür. Belə ki, müəllim mətni tam oxuduqdan sonra onu abzaslara ayırır. Hər abzası bütöv oxuduqdan sonra şagirdlər həmin abzasdakı fikirləri yadda saxladıkları şəkildə öz sözləri ilə ifadə edirlər. Sərbəst imla yazılmazdan əvvəl yazılışı çətin olan sözlər və bəzi cümlələrin quruluşu təhlil edilməli, imlada işlədilməsi zəruri olan söz və ifadələr lövhədə qeyd olunmalıdır. Sərbəst imlanın aparılmasına III-IV siniflərdən – “Sintaksis” bəhsi ilə tanışlıqdan sonra başlamalı və bu iş yuxarı siniflərə doğru davam etdirilməlidir. Deməli, bu imla şagirdlərdə həm dil qaydalarını, həm də orfoqrafik biliyi formalaşdırır.

Orfoqrafiya təlimində *ifadə və inşa yazılara* da geniş yer verilir. Bu növ yazılar orfoqrafik qaydaların öyrənilməsi ilə bərabər, rabitəli nitqin inkişafına da ciddi təsir göstərir. İmlaya nisbətən ifadə və inşa yazılarda daha çox səhvə yol verilir. İmla yazarkən diqqət yalnız orfoqrafik qaydanın tətbiqinə yönəldiyi halda, ifadə və inşa yazılan zaman diqqət üç cəhətə – məzmunun düzgün verilməsinə, üslub xətalalarının buraxılmamasına və orfoqrafik çətinliklərə yönəldilir. Şagirdlərin yazılı rabitəli nitq vərdişlərinin inkişafında qrammatik inşaların da rolu vardır. Qrammatik inşalar

yazılarkən diqqət bir neçə yerə paylanmış olur: məzmun yada salınır, məzmunla bağlı plan tərtib edilir, elə cümlələr işlədilir ki, onların üslub, qrammatik və məntiqi cəhətdən düzgünlüyü gözlənilsin.

Müəllim hər şeydən əvvəl ədəbi tələffüz qaydalarını mükəmməl bilməli, öz nitqində şivələrə məxsus danışıq tərzinə yol verməməlidir. O, eyni zamanda şagirdlərin nitqindəki şivə xüsusiyyətlərinə diqqət yetirməli və bunları aradan qaldırmaq üçün xüsusi çalışmalar təşkil etməlidir. Əgər şagirdlər müəyyən sözlərin tələffüzündə çətinlik çəkirlərsə, bu zaman müəllim sözün mənasını aydınlaşdırmalı və onları quruluşuna görə təhlil etməlidir. Həmçinin ədəbi tələffüzə, yaxud yazı qaydalarına görə fərqlənən sözlərə aid orfoepik cədvəllər hazırlanmalı, yerli şivə ilə əlaqədar olan orfoqrafik səhvləri aradan qaldırmaq üçün, ilk növbədə, qrammatik təhlildən və sözlərin morfoloji cəhətdən qarşılaşdırılması yollarından istifadə edilməlidir.

Orfoepik qaydaları öyrənməyin əsası məktəbdə qoyulur. Deməli, müəllim ilk olaraq özü bu qaydaları mükəmməl bilməli və nitqində səhvlərə yol verməməlidir.

Ədəbi tələffüzə nail olmadan şagirdlərin yazılı və şifahi nitqini inkişaf etdirmək mümkün deyil. Bu səbəbdən, I sinifdən başlayaraq yuxarı siniflərə qədər ədəbi tələffüzlə bağlı mütəmadi işlər görülür.

Ədəbi tələffüz şagirdlərin lüğət ehtiyatının artırılması məsələsində də mühüm əhəmiyyətə malikdir. Şagird sözün mənasını başa düşdüyü kimi, onu düzgün tələffüz etməyi də bacarmalıdır. Müşahidələr göstərir ki, bəzi sözlər çətin və qüsurlu tələffüz edildiyindən şagirdlərin fəal lüğət ehtiyatına daxil ola bilmir. Lakin ibtidai sinif müəllimi orfoqrafiya ilə orfoepiyanı vəhdətdə öyrədərsə, bu istiqamətdə mükəmməl nəticə əldə etmiş olar.

Məlumdur ki, şifahi nitq orfoepiyaya daha çox diqqət göstərməyi tələb edir. Şagirdlərdən sözləri düzgün, orfoepik normalara uyğun olaraq tələffüz etmək, nitq formalarını düzgün işlətmək tələb olunur. Şifahi nitqin inkişafı üzrə iş apararkən, ilk növbədə, intonasiyaya, nitqin ifadəliliyinə fikir vermək önəmlidir. Yazı zamanı bu və ya digər sözün çətinlik dərəcəsinin, orfoqrafik qaydaların nəzərə alınması və fikrin rabitəli şəkildə ifadə olunması mühüm bir şərt kimi qarşıda durur. Yazılı nitq isə birbaşa orfoqrafiya ilə bağlıdır. Şagirdin şifahi lüğətinin zənginləşdirilməsi, cümlə quruluşunun yaxşılaşdırılması onun yazılı nitqində öz əksini tapır. Şifahi nitq yazılı, yazılı nitq də öz növbəsində şifahi nitqi dəqiqləşdirir. Bir məqama diqqət edək: ibtidai siniflərdən diqqətin, əsasən yazılı nitqə yönəldilməsi, sonralar isə digər fənlərin tədrisində biliyin yalnız məzmunla görə qiymətləndirilməsi nəticəsində sanki şagirdə şifahi nitqə laqeyd münasibət formalaşır.

Bir çox ibtidai sinif müəllimləri tədris prosesində əsas diqqəti yazılı nitq üzrə iş aparmağa yönəldir. Əgər şagird ifadə və inşanı müstəqil surətdə yazsa bilərsə, onun şifahi nitqi öz-özünə inkişaf edəcəkdir. Çox vaxt rastlaşdığımız bir məqama nəzər yetirək: Öz fikrini yazılı şəkildə çox yaxşı ifadə edə bilən, müxtəlif mövzularda inşa yazan bəzi şagirdlər yeri gəldikdə bu və ya digər məsələ haqqında hətta bir neçə söz belə danışmaqda çətinlik çəkirlər. Bəzən isə əksinə, gözəl şifahi nitqə yiyələnənlər, həmin fikirləri qələmə almaqda çətinlik çəkirlər. Dilçi alim, metodist N.Abdullayev qeyd edir ki, şagirdlərdə yazı vərdişlərinin yaradılması üçün nitq inkişafının digər sahələri ilə əlaqələndirilməsi orfoqrafiya təliminin başlıca prinsiplərindən biridir [1, s.17].

Şagirdlərin şifahi nitqi üzərində aparılan müşahidələr göstərir ki, onların nitqi bəzən nöqsanlı olur. Məsələn, ayrı-ayrı səs və sözlərin yanlış tələffüz edilməsi, nitq normalarının, qrammatik qaydaların, üslub tələblərinin gözlənilməsi, yerli şivə xüsusiyyətlərinə yol verilməsi kimi nöqsanları müşahidə etmək olar. Şagirdlərin lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi zamanı müəllim çətin sözlərin izahından, danışmada obrazlı ifadələrlə bağlı işlədilən sözlərdən istifadə etməlidir. Lüğət ehtiyatını zənginləşdirmək üçün bədii mətnlərin mütaliəsi, eləcə də çalışma üzrə işlərin təşkil edilməsi daha məqsədəuyğundur.

Nəticə / Conclusion

Belə nəticəyə gəlirik ki, məhz qrammatik çalışmaların köməyi ilə şagirdlərin qazandığı biliklər möhkəmlənir, qrammatik hadisələrin nə dərəcədə başa düşülməsi dəqiqləşir, orfoqrafiya və nitq inkişafı sahəsində onlara bir sıra vərdişlər aşılanır. Savadlı yazının təşkil olunmasına maneə törədən cəhətlərdən biri yazılışı çətin söz və terminlərin işlənməsidirsə, digəri də orfoepik tələffüzün arasında kəskin fərqlərin olmasıdır. Müəllim nəinki dil dərslərində, o cümlədən oxu dərslərində də şagirdlərlə birgə sözlərin leksik mənalarını açmağa çalışmalı, onların sinonimlərini taparaq cümlədə işlətməlidir. Şagirdlərin yazılarında ardıcılıq, məzmunca dolğunluq, bədii ifadəlilik olduqca önəmlidir. Ədəbi tələffüz üzrə iş yalnız ədəbi dilin normalarına əməl etmək, dili qorumaq, ünsiyyəti asanlaşdırmaq və s. mənalarda qiymətləndirilməməlidir. Ədəbi tələffüz birbaşa orfoqrafiya ilə əlaqədardır. Dilimizin müasir inkişaf mərhələsində orfoepik normalar yazı qaydaları qədər önəmlidir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Orfoqrafiya təlimində istifadə olunan iş növləri şagirdlərdə həm orfoqrafiya və durğu işarələrinə dair verilmiş vərdişləri möhkəmləndirir, həm də onların şifahi və yazılı nitqini formalaşdırır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti. Məqalədən ibtidai sinif müəllimləri və gənc tədqiqatçılar yararlanı bilərlər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat / References

1. Abdullayev N., Tahirov Q. (2004). Düzgün yazı təliminin bəzi məsələləri. Bakı.
2. Abdullayev N. (1985). Orfoqrafiya və orfoepiya təlimi. Bakı, Maarif. 148 s.
3. Balyev H., Balyev A. (2014). Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. Bakı.